

Zicht op... cultuureducatie in de bve-sector

Achtergronden, literatuur, websites en projecten

Inhoud

Vooraf	5
Het mbo: een ander soort jongeren?	7
Verankering van cultuureducatie	15
Cultuur als uitdaging	19
Subsidie voor cultuureducatie	23
Literatuur	27
Websites	55
Projecten	57
Studiecentrum Cultuurnetwerk Nederland	65

Vooraf

Op 14 november 2007 organiseerde Cultuurnetwerk Nederland een inspiratiedag voor beroeps- en volwasseneneducatie (bve) in het sfeervolle gebouw Felix Meritis in Amsterdam. Deze dag markeerde een eindpunt: de Regeling Cultuur en School voor bve-instellingen is na vijf jaar opgeheven. Het programma van deze dag bestond uit lezingen, optredens en deelsessies waarin succesvolle projecten werden gepresenteerd.

De lezingen van deze dag – vier in totaal - treft u aan in deze *Zicht op... cultuureducatie in de bve-sector*.

Willem Houtkoop, senior onderzoeker van het Max Goote Kenniscentrum, beet het spits af. In zijn lezing benadrukte hij dat ook jongeren in het mbo recht hebben op kunst en cultuur. Als oud-commissielid van de adviescommissie van de Regeling Cultuur en School voor de bve-sector blikte hij terug op de doelen en effecten van deze regeling.

Marja van Hoesen Korndorffer van het Friesland College beschreef in haar lezing hoe cultuureducatie mede dankzij de Regeling Cultuur en School verankerd is op dit ROC.

Hoe cultuureducatie op het ROC Midden Brabant wordt vormgegeven, was het onderwerp van de lezing van Marian Aelmans die hier werkzaam is als coördinator van het kunst- en cultuurprogramma 'De Uitdaging'.

De laatste lezing van deze dag was van Antoinette van Wanroij van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij vertelde de aanwezigen over de innovatiebox, een bundeling van een aantal subsidieregelingen voor het mbo. De gelden van deze innovatiebox kunnen ROC's naar eigen inzicht inzetten ten behoeve van vernieuwingen binnen het beroepsonderwijs. Cultuureducatie kan hier onderdeel van uitmaken.

Naast deze lezingen bevat deze *Zicht op... cultuureducatie in de bve-sector* een overzicht van literatuur over dit onderwerp die verscheen vanaf 1995 en aanwezig is in het studiecetrum van Cultuurnetwerk Nederland. Tot slot bevat deze *Zicht op...* een selectie van relevante projecten en van websites.

Cultuurnetwerk Nederland
Utrecht, december 2007

Het mbo: een ander soort jongeren?

In zijn bijdrage benadrukt Willem Houtkoop, medewerker van het Max Gooite Kenniscentrum, dat ook jongeren in het mbo recht hebben op kunst en cultuur. Hij blikt terug op de doelen en effecten van de Regeling Cultuur en School voor de bve-sector.

Willem Houtkoop

Er wordt soms het beeld geschapen dat mbo-ers een ander soort zijn dan jongeren op havo of vwo. De gevoelens die ik daarbij heb, zijn verbazing en verontwaardiging. In veel opzichten wordt het mbo anders behandeld dan de rest van het onderwijs. Er is toch blijvend relatief weinig aandacht voor het mbo en dat geldt ook voor cultuur binnen het mbo. We zagen dat laatst ook weer. Onlangs heeft een Australische dame, Anne Bamford, een rapport aangeboden aan minister Plasterk. Dit rapport moet zogenaamd een beeld geven van cultuureducatie in Nederland. Het is een dik boek, prachtig uitgegeven zoals meestal als het om kunst gaat. Ik heb het in de hand gehouden. Het mbo komt daar niet in voor, helemaal niet.

Ik beschrijf hierna een aantal kenmerken van het beroepsonderwijs die volgens mij de oorzaak zijn dat veel mensen denken dat het bij het mbo om een ander soort jongeren gaat. Ik wil het hebben over de inhaalslag die gemaakt is op het terrein van kunst en cultuur voor het mbo. Het gaat daarbij om twee onderdelen. Als eerste is dat de groei van de kunstvakopleidingen, een zeer succesvolle onderneming op dit moment. Het tweede is de Regeling Cultuur en School voor de bve-sector. Ik ben een aantal jaren lid geweest van de adviescommissie voor deze regeling en zal iets vertellen over het functioneren ervan. Ten slotte richt ik mijn blik op de toekomst en de gevreesde innovatiebox.

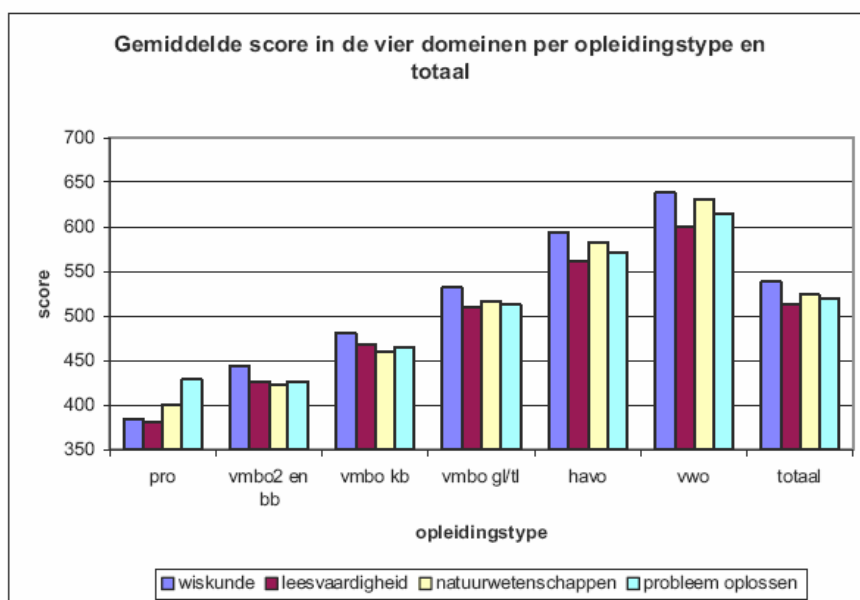
Kenmerken van het beroepsonderwijs

Rond 60 procent van alle jongeren gaat naar het beroepsonderwijs. Toch is er altijd relatief weinig aandacht geweest voor het beroepsonderwijs, al is dat nu wel wat meer, in politiek, beleid en wetenschap. Het Nederlands onderwijssysteem is zeer selectief. Aan het einde van de basisschool doe je de CITO-toets; die bepaalt of je de beroepsgerichte of de algemeen voortgezette (avo) stroom ingaat. De keuze voor het beroepsonderwijs is niet altijd een positieve – 'ja, laten we naar het beroepsonderwijs gaan' – maar vaak een negatieve: er is geen andere mogelijkheid, de CITO-score is laag, dus we gaan naar beroepsonderwijs. Voor iemand als ik, met jarenlange ervaring als onderwijs-onderzoeker en met idealen over kinderen lang bij elkaar houden of kinderen één curriculum aanbieden, is het een beetje raar dat kinderen op hun twaalfde al weten hoe het verder met hun carrière zal gaan.

Het programma van het mbo wordt sterk bepaald door het bedrijfsleven. En met de invoering van het competentiegericht onderwijs is de praktijkgerichtheid en de oriëntatie op het toekomstige beroep nog sterker geworden. Daar zitten goede kanten aan, maar ook minder goede. Dat betekent over het algemeen dat in het mbo-curriculum relatief weinig ruimte is voor activiteiten die buiten het beroeps-perspectief vallen, zoals kunst en cultuur.

Onderstaande grafiek komt uit het Pisa-onderzoek. Dit wordt onder jongeren van 16 jaar afgenomen, dus vlak voordat ze naar het mbo gaan.

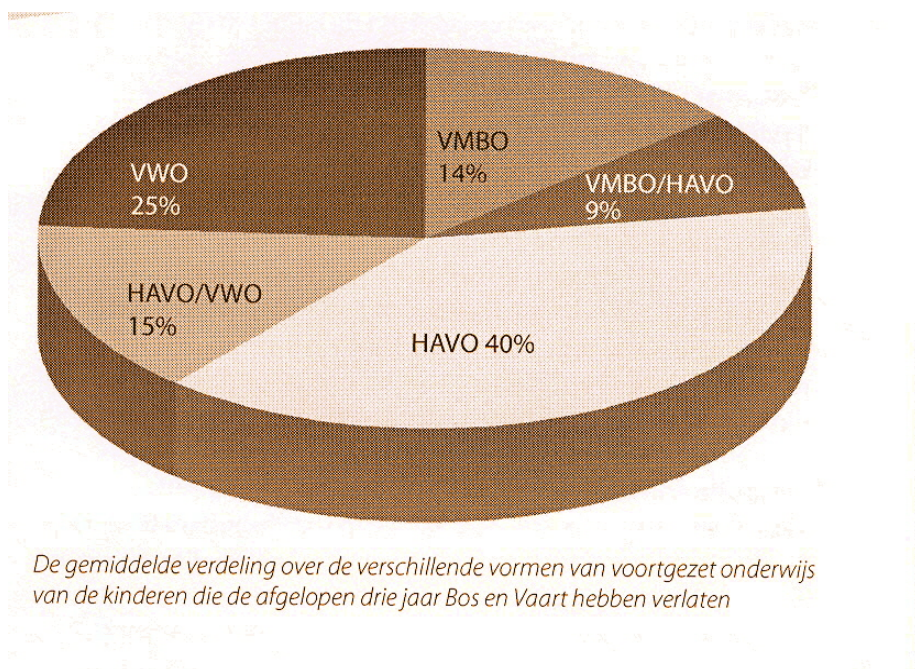
Figuur 1.1 Gemiddelde scores in de vier domeinen van PISA-2003 in Nederland per opleidingstype en Nederland totaal

Er is sprake van een oplopende lijn, van jongeren met alleen (een vorm van) vmbo tot en met jongeren met vwo. En het is schrikbarend dat de verschillen tussen basisvaardigheden in taal, rekenen, probleem oplossen en natuurwetenschappen zo groot zijn tussen de kinderen die van de verschillende onderwijstypen afkomen. Als je dit onderzoek later herhaalt, onder mensen die van het mbo afkomen, blijken die verschillen alleen maar groter te zijn geworden. Dus het mbo voegt niet zo ontzettend veel toe aan beheersing van die basisvaardigheden. Dat onderschrijft het beeld dat de

scheiding tussen beroepsonderwijs en algemeen voortgezet onderwijs heel groot is en dat het om een ander soort jongeren gaat.

Onderstaand diagram toont de uitstroom van de basisschool waar mijn dochter naar toe gaat, in een keurige buurt in Haarlem.

Landelijk gaat gemiddeld 60 procent van de jongeren naar het vmbo, bij mijn dochter op school is dat 14 procent. En ik weet zeker dat de ouders van kinderen met een vmbo-advies zich daar met hand en tand tegen zullen verzetten en er alsnog voor zullen zorgen dat die 14 procent teruggebracht wordt. Zou ik een andere basisschool laten zien, dan zijn die percentages heel anders. Ook dat onderstreept die sterke selectiviteit, die sterke scheiding tussen beroepsonderwijs en avo.

Er zijn dus grote verschillen in basisvaardigheden en deze worden in het mbo tot op zekere hoogte gecontinueerd. Je hebt ook verschillen in hoe tegen jongeren wordt aangekeken. Er wordt gezegd dat kinderen op havo en vwo het liefst met hun hoofd en kinderen in het beroepsonderwijs het liefst met hun handen werken. Of dit onderscheid terecht is of ergens op gebaseerd, is maar zeer de vraag. De ideologie bestaat wel.

Als je kijkt naar de sociale herkomst van de leerlingen, zie je dat er sprake is van gelaagdheid. Er is standsonderscheid tussen het beroeps- en algemeen voortgezet onderwijs, en binnen het beroeps-onderwijs ook tussen de lagere en de hogere stromen.

Er bestaat ook het idee dat op het (v)mbo anders geleerd wordt, praktijkgericht, sterk beroepsgericht en probleemgericht. Daar zitten goede kanten aan, maar het is ook een onbewezen veronderstelling dat het leren van die jongeren in het mbo nou heel anders zou zijn dan in het avo.

Er is niet op natuurlijke wijze plaats voor kunst en cultuur in een dergelijk curriculum. Daar moet je wat aan doen. Heel anders in het avo, waar zelfs in het curriculum zelf aandacht is voor kunst en cultuur en waar je, met de keuze voor een bepaald pakket, die belangstelling verder kunt continueren. Maar niet alleen dat, ook door hun sociale herkomst krijgen avo-leerlingen een groot pakket kunst, cultuur en culturele oriëntatie mee. Dat verschilt zeer sterk met het beroepsonderwijs.

Tegenbewegingen

Er zijn ook tegenbewegingen. Misschien wel de meest succesvolle tegenbeweging is er geweest vanuit het beroepsperspectief: de opkomst van creative industries, van allerlei opleidingen op het terrein van kunst en cultuur binnen het mbo.

Er is ook het stemmen met de voeten. Toen die opleidingen er eenmaal waren, bleken er ontzettend veel leerlingen te zijn die deze wilden volgen. Ik heb een tijdje in de commissie van de SER gezeten waar de werkgevers met gefronste wenkbrauwen deze ontwikkelingen volgden. Ze krijgen trommelles op de sportopleiding, werd er dan gezegd, en dat was niet best. Maar goed, het is toch gelukt om een aantal van die opleidingen op de scholen te introduceren.

En er is wat ik de tegenbeweging van het idealisme noem, namelijk dat mbo-ers ook recht hebben op kunst en cultuur als intrinsieke waarde. Dat is een sterk motief geweest voor de Regeling Cultuur en School voor de bve-sector.

Regeling Cultuur en School voor de bve-sector

Eerst wat harde kenmerken van de Regeling Cultuur en School voor de bve-sector. Er waren al vanaf 1997 voorlopers, maar de echte regeling begon voor het schooljaar 2001/2002. Ze heeft vijf cycli doorgemaakt, de laatste voor het schooljaar 2005/2006, dus nog kort geleden. Er was ongeveer 600.000 euro per jaar te verdelen. Dat lijkt veel, maar als we straks zien hoe het met andere subsidiestromen gaat, is het erg mager. Voor projecten kon men maximaal 50.000 euro per jaar krijgen, vooral in de vorm van co-financiering; men moest zelf ook 50.000 euro bijdragen. Ik heb ze nog eens opgeteld: vanuit de regeling zijn in totaal 75 projecten meebetaald.

Aanvankelijk werden bij de doelstellingen nog extrinsieke doelen genoemd. Dat zie je heel vaak bij de overheid: we stellen iets in, maar tegelijkertijd willen we dat de regeling ook goed is voor allerlei andere zaken. Dat is efficiënt en makkelijk. In de oorspronkelijke regeling zaten in het eerste jaar elementen als culturele integratie en ook nog de aansluiting met de arbeidsmarkt, want het was net de tijd dat die kunstvakopleidingen in opkomst waren.

Later kwam er een sterkere nadruk op intrinsieke doelen en persoonlijk vind ik ook dat de regeling daarvoor bedoeld is. Dus aandacht voor cultuur in de opleiding zelf en ook de leerling zelf aandacht voor cultuur bijbrengen.

En nog later werd er ook nadruk gelegd op de professionalisering van de inzet van cultuur. Het is bijna ontroerend als je al die aanvragen ziet, dat was in het begin soms vreselijk amateuristisch. Dat wilde men ook verbeteren.

Opleidingen

In het begin van de regeling speelde het opleidingsperspectief een rol, maar dat is later overgenomen door de ontwikkeling op de instellingen zelf. Aanvankelijk is er een sterke groei van 'traditionele' opleidingen met een sterkere kunst- en cultuuriëntatie, zoals sociaalcultureel werk, media en horeca/toerisme.

Maar we hebben sinds een aantal jaren ook de ontwikkeling van het profiel Artiest voor uitvoerend kunstenaar op verschillende gebieden. Het is heel bijzonder dat dat gelukt is, want zoals hiervoor al vermeld is het beroepsonderwijs van het bedrijfsleven. En als het bedrijfsleven een opleiding niet ziet zitten, dan komt er geen opleiding. Zij moeten dat via een ingewikkeld proces goedkeuren. Op de een of andere manier is het gelukt delen van het bedrijfsleven zo gek te krijgen dat ze deze opleidingen goedkeurden. Want het artistieke of kunstzinnige beroep is niet vertegenwoordigd in de branches die

rond het beroepsonderwijs figureren. Maar uiteindelijk waren er (huis)schilders die wel wat zagen in moderne media, elektronisch schilderen zogezegd. En zo zijn er allerlei ingewikkelde bewegingen gemaakt in de richting van de verschillende branches om ook kunstzinnige en culturele opleidingen geaccepteerd te krijgen. Het Platform Kunstonderwijs heeft hier zeer hard aan gewerkt. Omdat dat zo goed liep, hebben wij gezegd dat de regeling daar niet voor gebruikt moest worden. En ik denk dat het intussen tijd is voor een evaluatie. Wat is er gebeurd met al die leerlingen die deze opleidingen hebben gevolgd en waar zijn ze terecht gekomen? En hebben deze opleidingen hun doelstellingen bereikt?

Uitwerking van de regeling

Uit de afgelopen jaren zijn een aantal conclusies te trekken. Ten eerste is er een groot verschil tussen voorlopers, nieuwkomers en nietkomers. Voordat de regeling begon, waren er al veel ROC's die veel deden aan kunst en cultuur. Instellingen als Willem I, Albeda en het ROC van Amsterdam waren al bezig met kunst en cultuur voordat de regeling er was. Toen de regeling er was, waren zij het meest professioneel in het doen van aanvragen. Af en toe kregen we zelfs de indruk dat de meest professionals de aanvragen met een vinger in de neus invulden, omdat deze toch altijd vele malen beter waren dan scholen die het voor het eerst deden. We hebben zelfs in het voorlaatste jaar gemerkt dat de voorlopers al zoveel andere financiële bronnen hadden dat zij de subsidie niet meer nodig hadden. En die voorlopers zijn ook degenen die nu de regeling er niet meer is, gewoon door zullen gaan, daar ben ik van overtuigd.

De regeling heeft bewerkstelligd dat er een aantal nieuwkomers zijn geweest, die een eerste en tweede aanvraag hebben ingediend en langzamerhand ook een beetje op het pad zijn gekomen. Maar er is ook een aanzienlijke groep die nooit een aanvraag ingediend heeft.

Nou zegt dat niet alles. Voorlopers konden ook zonder die regeling functioneren. Uit een onderzoek van het CINOP blijkt ook dat instellingen die niet aan de regeling deelnamen, wel degelijk ook wat aan kunst en cultuur doen. Alleen is daar de strijd binnen de instellingen zo mogelijk nog zwaarder dan bij instellingen die wel aan de regeling meedoen en die ook de professionaliteit hebben om een aanvraag in te dienen.

Wat voor projecten zagen we nu? Ten eerste waren er de grote evenementen en de festivals. Ik dacht dat het ROC Albeda was die een grote zaal of toneelzaal in de buurt afhuurde voor voorstellingen, niet alleen van en voor leerlingen, maar ook voor de buurt. Zo'n massale manifestatie is heel goed voor de zichtbaarheid van de school in de omgeving.

Wat we zelf interessant vonden, waren de leerbedrijven en productiehuizen. Zo'n bureautje binnen de instellingen zorgt aan de ene kant voor bijvoorbeeld stages of stageplekken in de culturele sector die die nieuwe kunstzinnige opleidingen volgen, maar organiseert ook culturele activiteiten voor mensen met behulp van diezelfde leerlingen. En dat heeft ook een continuïteit en inbedding in het curriculum. Over deze vorm waren we altijd heel enthousiast.

Verder zijn er de workshops, vaak uitmondend in een talentjacht, waar uiteindelijk tijdens een jaarlijkse wedstrijd, ik dacht van Mundial de besten worden uitgezocht.

Dan hebben we nog de culturele 'consumptie': leerlingen die naar een museum of voorstelling gaan. Dat zijn zo'n beetje de grote varianten.

Aanvankelijk kwamen er helemaal geen aanvragen uit de hoek van economie en techniek. Dat dat uiteindelijk heel erg is aangetrokken, is een succesnummer van de regeling.

Waar we wel altijd enige vraagtekens over hadden, was hoe instellingsbreed gedragen en duurzaam initiatieven zijn. Soms verdwenen initiatieven met het vertrek van een bepaalde docent. Wat ook opviel, is het relatieve isolement van de voortrekkers binnen een instelling.

Dus het is niet altijd erg duurzaam. Zo'n regeling is geduldig, maar of het uiteindelijk ook in de instellingen landt en blijft, is af en toe de vraag.

Een onderdeel van de regeling was dat je een aanvraag moest indienen in samenwerking met een culturele instelling. In de beginfase was het zelfs vaak zo dat de culturele instelling het initiatief nam. Zij kwamen met het idee en de school liep er achteraan. Naderhand zie je dat instellingen zelf het initiatief overnemen en dat de relatie met de culturele instelling vaak toch meer een formeel karakter houdt. Er is wel een soort intentieverklaring, maar de inhoudelijke relatie is toch vaak wat onduidelijk of valt wat tegen. Zelf heb ik geen verstand van kunst, maar mijn meer begeisterte collega's in de commissie zeiden ook af en toe dat zij het artistieke gehalte van de aanvragen wat laag vonden en dat ze eigenlijk hadden gewild dat culturele instellingen als medeaanvrager wat meer hun eigen inzet en artistieke kennis hadden benut in die aanvragen.

Eigenlijk vonden we als adviescommissie de meeste aanvragen ook relatief traditioneel. De hiervoor al gegeven voorbeelden zijn een stramien dat je steeds weer terug ziet komen. Wij hadden af en toe wat meer vernieuwing willen zien. Maar zoals een voorloper, die geen aanvragen meer indiende, in een onderzoek zei: 'Ach, ach, altijd innovatie, altijd vernieuwing, we worden er moe van. We willen gewoon continueren wat we op dit moment doen.' Dus niet iedereen is zo ontzettend geporteerd van het idee dat alles vernieuwend moet zijn.

De adviescommissie, en misschien wordt ons dat achteraf nog erg nagedragen, bepleitte in haar laatste advies dat de regeling misschien ook wel haar doel gediend had. Zeker voor de voorlopers. De overheid nam dat ook onmiddellijk over, want het jaar daarna heeft ze de regeling afgeblazen.

Toekomst

Ik denk dat de toekomst vooral afhankelijk zal zijn van het succes van de opleidingen rond kunst, cultuur en amusement. Het opleidingsperspectief is dus het best geland in de instellingen en heeft ook een uitstralend effect naar de hele instelling.

Ik denk ook dat de voorlopers voldoende eigen kracht hebben om ook zonder de regeling hun werk te continueren. Bij hen is cultuureducatie sterk geïntegreerd in het curriculum en in het functioneren van de instelling.

Wat wel lastiger zal worden, zijn de middelen. Binnen een instelling die op lumpsumbasis gefinancierd wordt, moeten mensen die iets aan kunst en cultuur willen doen de strijd om de interne middelen aangaan. Dus binnen de instelling moet je concurreren met alle andere aanvragen voor geld. Dat kan lastig zijn. En er is de strijd om de externe middelenmarkt. Het was opvallend dat de voorlopers ook vaak andere potjes wisten aan te boren en niet alleen afhankelijk waren van de regeling.

Een deel van die externe omgeving waar geld te halen is, is de innovatiebox (volgens sommigen zijn hierin de middelen van Cultuur en School verdwenen). Deze innovatiebox is afgelopen schooljaar (2006/2007) begonnen en bevat middelen vanuit verschillende hoeken. In totaal is er 20 miljoen euro op jaarbasis te verdelen en maximaal 1 miljoen per project. De hele Regeling Cultuur en School voor de bve-sector had 600.000 euro voor de vele projecten die daarvoor werden ingediend. Dat was dus een andere orde van grootte. Verder is er een relatief stringente procedure.

De doelen van de innovatiebox zijn:

- Bevorderen competentiegericht onderwijs
- Verbeteren beroepskolom

- Vernieuwing in samenwerking met het bedrijfsleven
- Ondernemerschap

Het zijn niet per se doelstellingen die heel erg resoneren met laten we zeggen intrinsieke waarden van kunst en cultuur in het mbo. Nou zijn mensen creatief en zal het ze ook vast wel lukken om binnen deze doelstellingen toch ook het belang van kunst en cultuur te benadrukken. Maar de doelstellingen geven ook aan dat het niet eenvoudig zal zijn te concurreren met een aanvraag voor de verbetering van mechatronica of het verbeteren van de relaties met het Havenbedrijf in Rotterdam. Je moet van goede huize komen wil je die concurrentie winnen.

De regeling voor de innovatiebox is relatief nieuw. Maar er zijn ook voorlopers, daar zijn al veel projecten uit gefinancierd. En ik heb daar eigenlijk maar één project in gevonden dat iets met kunst en cultuur te maken heeft: FAME-ish, over theaterwetenschap. Dat geeft al een beetje aan dat het binnen de voorlopers van deze regeling zeer lastig is gebleken om culturele initiatieven of projecten gefinancierd te krijgen. Dus ik ben niet zo ontzettend optimistisch over de innovatiebox.

Tot slot

Toen de adviescommissie werd opgeheven, hadden ze natuurlijk een mooie laatste zin, die ik nog steeds deel: 'De commissie is van mening dat iedere deelnemer recht heeft op culturele activiteiten in opleiding of school. Dat geldt zeker ook voor opleidingen die voor een belangrijk deel op de arbeidsmarkt zijn gericht'. Ik vind dat de commissie daarin gelijk heeft. Ik vind dat je daar ook nog wat aan toe moet voegen. Ik vind dat de overheid alleen al uit rechtvaardigheidsoverwegingen nog steeds een rol heeft om dat proces te faciliteren. Want daar ging mijn verhaal over. Een ander soort jongeren? Ik denk het niet. Ik denk dat jongeren in het beroepsonderwijs dezelfde ambities, verlangens en passies hebben. Maar dat ze in het schoolse selectieproces, al een aantal slechte kaarten trekken. Ik zie geen reden om dat te versterken door ze niet extra te faciliteren op het terrein van kunst en cultuur.

Verankering van cultuureducatie

Op het Friesland College vormen kunst en cultuur een integraal onderdeel van alle opleidingen. Marja van Hoesen Korndorffer beschrijft hoe cultuureducatie mede dankzij de Regeling Cultuur en School verankerd is op dit ROC.

Marja van Hoesen Korndorffer

Het Friesland College is een ROC met ongeveer 12.000 cursisten en 1.200 medewerkers. Typend voor het Friesland College is dat kunst en cultuur werkelijk een integraal onderdeel vormen van het totaalaanbod van leermogelijkheden. Niet voor niets luidt het ROC motto: 'Ontdek je talent'. Hierna volgt informatie over de invulling van cultuureducatie op het Friesland College en het voortraject dat tot de huidige situatie heeft geleid.

Doelgroepen

Het Friesland College onderscheidt de volgende doelgroepen:

Elke cursist

Elke cursist heeft, ongeacht zijn opleiding, de mogelijkheid om deel te nemen aan kunstzinnige en culturele activiteiten. Dit kan zijn tijdens een projectweek, in de vorm van een workshop, project, of naar aanleiding van een externe opdracht. Binnen dit gebied zijn tot nu toe vaak gastdocenten ingezet. Het streven is om meer en meer gebruik te gaan maken van eigen vakdocenten.

Cursisten van de kunstgerelateerde opleidingen

Kunstgerelateerde opleidingen zijn: Pop & Media, Theatertechniek, Industrieel Design, Interieur & Design, Mediavormgeving, Mode Design, opleidingen Artiest; Dans, Drama, Muziek, Sounddesign en het FC-Rietveld pilot-project. Cursisten krijgen tijdens hun opleiding een extra aanbod in de vorm van

workshops. Er wordt naar gestreefd de schuttingen tussen de opleidingen neer te halen, zodat cursisten gemakkelijk bij andere kunstopleidingen een workshop kunnen gaan volgen. Deze workshops worden verzorgd door eigen vakdocenten en deels ook door cursisten van de opleidingen. Doelen zijn dus het breder inzetten van eigen vakspecialisten en schuttingen wegwerken maar ook: interactie veroorzaken tussen de opleidingen. Incidenteel worden ook gastdocenten ingezet.

Talentvolle cursisten

In een samenwerkingsverband met de Gerrit Rietveld Academie biedt het Friesland College talentvolle cursisten verdieping in de vorm van een voortraject (twee dagen per week, periode november-mei) voorafgegaan door een brede oriëntatie (één dag per week, periode september-november). Dit is de FC-Rietveld pilot. Onder leiding van eigen vakdocenten en docenten van de Academie werken deelnemers aan de opbouw van een goed portfolio, waarmee zij zich kunnen aanmelden bij de Rietveld of een andere academie voor beeldende kunsten. Veel aandacht wordt besteed aan introspectie en de eigen motivatie. De behaalde resultaten worden opgenomen in het opleidings-examendocument van de cursist.

Onderwijskundige aspecten

Onderwijskundige aandachtspunten waaraan cultuureducatie kan bijdragen zijn:

Persoonlijke kwaliteit

Waar ben jij goed in? Waarbij zit jouw hart? Wat doe jij misschien in je vrije tijd wat je verder uit kunt diepen op school of aan anderen wilt laten zien?

Burgerschapscompetenties

Het domein 'Leren, loopbaan, burgerschap' vormt een interessant en groeiend gebied voor onder meer cultuureducatieve activiteiten.

Vakspecifieke competenties

Voorts zijn er uiteraard de vakspecifieke competenties waaraan culturele en kunstzinnige activiteiten een extra ondersteuning en verdieping kunnen geven.

Portfolio

Bij het vormgeven van het portfolio kan gebruik worden gemaakt van kunstzinnige 'tools'. Mbo-cursisten zijn vaak meer doeners en praters dan mensen die heel theoretisch iets vastleggen en opschrijven. Daarom wordt in toenemende mate aandacht besteed aan de mogelijkheid om behalve schriftelijk, op een andere, creatieve manier bewijsstukken te verzamelen en vorm te geven voor het portfolio.

B-Art!

B-Art – de naam is een vondst van een cursist die de uitgeschreven naamgevingswedstrijd heeft gewonnen - is sinds begin 2007 het Servicecentrum kunst van het Friesland College en is de opvolger van eerdere projecten (zie verder onder het kopje 'voortraject').

Binnen B-Art werken vier mensen, samen plusminus 2 fte.

B-Art is een netwerkorganisatie die wil inspireren, aanjagen en meedenken in de ontwikkeling en voortgang van beleid. Het netwerk bestaat uit collega's van de kunstgerelateerde opleidingen, waarbij

B-Art een spilfunctie vervult. Als gevolg van de netwerkactiviteiten ontstaat een groeiende pool van collega's met een kunstzinnige achtergrond die bijvoorbeeld als coach werkzaam zijn, maar hun vakspecialisme graag incidenteel willen inzetten bij kunstzinnige activiteiten. De projectbegeleidster van het Rietveldtraject is bijvoorbeeld beeldend kunstenaar, afkomstig van de unit Vervoer en Logistiek.

B-Art is intern en extern een aanspreekpunt voor iedereen met vragen. Externe instanties weten B-Art goed te vinden om activiteiten en verzoeken in te brengen. Ook zij gaan op die manier deel uitmaken van het netwerk.

Een belangrijke taak van B-Art is het organiseren van opleidingsoverstijgend workshoopaanbod. Dit gebeurt nu nog als pilot binnen de kunstgerelateerde opleidingen, maar vanaf 2008 zal deze aanpak als een inktvlek gaan uitvloeien naar andere geledingen binnen de school.

Een ander zwaartepunt is de professionalisering van collega's en ook van het eigen werktraject waarvoor B-Art onder meer ontwikkelbijeenkomsten organiseert. Tijdens de bijeenkomsten wordt niet alleen gefilosofeerd, maar ook concreet gewerkt aan de realisatie en voortgang van het traject zoals in het activiteitenplan door het College van Bestuur is vastgelegd.

Tenslotte valt binnen B-Art ook het al genoemde voortraject voor de Rietveld Academie.

De notitie van het College van Bestuur

Het (hierna te beschrijven) voortraject resulteerde in 2004 in het vastleggen van de intenties van het Friesland College in de notitie 'Cultuureducatie in het Friesland College'. In 2007 is een tweede, bijgestelde versie vastgesteld, onder meer naar aanleiding van de beëindiging van de Regeling Cultuur en School.

Ik citeer: 'Het Friesland College is de uitdaging aangegaan om - voortbouwend op de activiteiten en ervaringen van het project FC-Cult (de voorganger van B-Art) - kunst structureel binnen de instelling te verankeren uitgaande van praktijkgestuurd leren. FC-Cult is door jarenlang organiseren van tal van culturele activiteiten binnen het Friesland College een belangrijk beeldmerk geworden binnen het Friesland College en daarbuiten.'

Waarom vindt het Friesland College kunst belangrijk? 'Omdat het kansen biedt voor het ontwikkelen van persoonlijke kwaliteiten, voornamelijk buiten de beroepscontext; kunst een belangrijke pijler is van een groot aantal leertrajecten; het de mogelijkheid biedt om van elkaars culturele uitingen kennis te nemen in de multiculturele samenleving die het Friesland College is; kennis van en waardering voor kunst en cultuur een wezenlijke burgerschapscompetentie is; het belangrijk is dat cursisten worden geconfronteerd met cultuuruitingen en cultuurdragers en kennismaken met de culturele mogelijkheden die Friesland heeft te bieden (dit is een regionale doelstelling) en een grote diversiteit aan kunstuitingen binnen de school de kleurrijkheid en de aantrekkingskracht van het Friesland College vergroot'.

In de notitie is verder onder meer een plan van activiteiten opgenomen op grond waarvan deze lezing is geschreven.

Voortraject

Vanaf het begin heeft het Friesland College aanvragen gedaan en gehonoreerd gekregen bij de Regeling Cultuur en School.

Ik refereer aan een bijeenkomst met Cultuurnetwerk van een paar jaar jaren geleden met het motto 'Verleiden en besmetten'; precies dát is wat de projectleiding op het Friesland College in de eerste fase van de subsidieregeling heeft gedaan. De eerste subsidiejaren zijn vooral gebruikt om te

experimenteren en te zoeken naar succesfactoren. Er was een ontwikkeling van pro-actief naar reactief aanbod, van buiten- naar binnenschools werken. In plaats van activiteiten buiten school(-tijd) te bieden haalden we de activiteiten binnen de school en binnen schooltijd en maakten die zo tot onderdeel van ons onderwijs.

De inzet van kunstenaars - vanuit ons eigen netwerk, maar veelal ook in samenwerking met ons centrum voor de kunsten Keunstwurk - heeft een *boost* gegeven aan de kwaliteit van activiteiten en resultaten daarvan.

Het is belangrijk de resultaten van activiteiten goed zichtbaar te maken. Er zijn bijvoorbeeld exposities geweest, boekjes uitgegeven, presentaties verzorgd, podiumactiviteiten georganiseerd en daarvoor is telkens intern en extern publiciteit gezocht.

Er zijn leerbedrijven opgericht met een kunstzinnige taak, bijvoorbeeld een interne kunstuitleen en een impresariaat.

Tijdens deze periode is ook een netwerk ontwikkeld, binnen maar ook buiten de school, van ambassadeurs, mensen met een professionele link of hart voor de kunst. Verbinding is gemaakt met bijvoorbeeld bedrijven die al connecties met het Friesland College hadden. Instanties waarmee nog geen contact was werden actief benaderd.

In 2004 verscheen een eerste beleidsnotitie van het College van Bestuur met daarin de al vermelde intenties.

In 2005 werd naast het lopende project een 'Kunstexpertisecentrum' opgericht. Twee collega's kregen de taak om bij de kunstgerelateerde opleidingen gemeenschappelijke activiteiten en wensen te inventariseren en hen bij de invulling van een samenhangend kunstbeleid te betrekken.

In 2006 kwam vervolgens het al genoemde FC-Rietveld traject; op initiatief van de Rietveld Academie werd een pilot met het Friesland College gestart.

In 2007 verscheen de tweede - bijgestelde - notitie en werd Servicecentrum kunst B-Art in het leven geroepen.

Samenvattend: in stappen is en wordt binnen het Friesland College cultuureducatie ingebouwd als integraal en belangrijk onderdeel van het onderwijsaanbod. Hetzij omdat er een verband is met de opleiding die een cursist volgt, hetzij vanwege het belang van kunstzinnige vorming als een zinvolle en leerzame invulling van vrije tijd en 'burgerschap'.

Cultuur als uitdaging

Het ROC Midden Brabant vindt cultuur belangrijk. Daarom heeft het College van Bestuur deelname aan cultuur verplicht gesteld voor alle studenten. Coördinator Marian Aelmans vertelt in haar bijdrage hoe ze dit beleid in de praktijk gestalte geeft.

Marian Aelmans

In mijn verhaal wil ik graag toelichten hoe het komt dat cultuur voor ons een uitdaging was maar ook nog steeds is. De uitdaging zit vooral in het bereiken van de student. Tijdens de introductie aan het begin van het schooljaar leg ik de eerstejaars studenten uit waarom we aan cultuur doen. Studenten geven zowel verbaal als non-verbaal duidelijke signalen die laten zien dat zij zich afvragen waarom dat nou nodig zou zijn. Waarom val je ons hier lastig mee? We zijn net van de middelbare school af en nu krijgen we dit gedoe! Wie heeft dat in hemelsnaam bedacht? Dáár zit de uitdaging. Om die studenten uiteindelijk niet alleen kennis te laten maken met cultuur, maar ook om hen er enthousiast voor te krijgen!

De uitdaging zit niet alleen in de student, maar ook in de docent. Bij mijn start kreeg ik vanuit docenten van een technische opleiding ook de vraag 'wat moeten onze jongens met cultuur? Hoe wil je dat voor elkaar gaan krijgen?'

Die uitdaging zijn we aangegaan en als ik op dit moment kijk, spreken ook die jongens van Techniek me op de gang aan en vragen: 'Goh, komt die workshop van dat spelen in die rockband weer? Ik ben dat gaan doen en vind het eigenlijk hartstikke leuk. Ik had altijd al een instrument willen bespelen.' Of die jongen die tegen mij zegt: 'Ik heb nu die workshop rap gevolgd. We hebben er een cd van gemaakt, onze eigen geluidsopname. Wat gaaf! Dat had ik van tevoren niet verwacht.' Dat zijn tekenen waarvan ik denk: we zijn er nog lang niet, maar we zijn wel op de goede weg.

Cultuur krijgt prioriteit

Hoe hebben we dat aangepakt? ROC Midden Brabant heeft cultuur ondergebracht in het ROC Breed aanbod De Uitdaging. Studenten krijgen één dagdeel in de week – een vast dagdeel per school – ROC Breed aanbod aangeboden. Ze krijgen dan cultuurworkshops, buco-workshops (bucu staat voor burgerschapscompetenties) rondom de thema's gezondheid, consumentgedrag en politiek, sport-clinics en in de toekomst ook maatschappelijke activering. Bij dat laatste moet gedacht worden aan participeren bij een vrijwilligersdag of meedraaien bij festivals. Dat moet op den duur een plek gaan krijgen. Door cultuur aan ROC Breed aanbod te koppelen proberen we het organiseerbaar te maken en het bovendien een vaste plek te geven.

Wat willen wij als school daarmee bereiken? Ten eerste is het natuurlijk belangrijk om naast het beroepsspecifieke - waar de opleiding zich met name op richt - ook de persoonlijke ontwikkeling van de student aandacht te geven. Voor de student betekent het afwisseling in het programma. Één dagdeel per week zijn ze met heel andere activiteiten bezig. Bovendien sluit deze aanpak aan bij het competentiegericht onderwijs, waarbij keuzemogelijkheden voor de student steeds gebruikelijker worden. Met de workshops en clinics heeft de student ook tal van keuzemogelijkheden. Daarnaast biedt het ook een kans om ons hiermee te profileren. Wij zijn als school niet alleen met het beroep bezig, maar bieden ook een aantal activiteiten die vooral ook leuk en leerzaam voor de studenten zijn.

Het College van Bestuur heeft uiteindelijk de echte start gemaakt door te zeggen dat cultuurdeelname verplicht is. Daarvoor gingen de diverse scholen er elk op hun eigen manier mee aan de slag. De een ging enthousiast van start, de andere school wist niet meteen hoe ze het een plek konden geven. Nu móet het georganiseerd worden. Er is momenteel dus gekozen voor een centrale aanpak en voor een coördinator (mijn functie) die de taak kreeg culturele activiteiten op te zetten voor alle scholen.

Geleidelijke groei

Er is gekozen voor een gefaseerde aanpak. Vorig jaar zijn we met 250 studenten gestart met de school voor Gezondheidszorg. Dit schooljaar hebben we het uitgebreid naar 1000 studenten, waarbij de keuze is gemaakt om alle verschillende richtingen aan bod te laten komen. Dat varieert van niveau 1 tot en met niveau 4 en van Techniek, AKA, Administratie, Gezondheidszorg tot Kappers-, Mode-opleiding. Dus zeer verschillende scholen doen er nu aan mee en doen ervaring op. Het doel is dat we het vanaf augustus uitbreiden naar alle eerstejaars BOL-studenten, circa 2000 studenten.

Cultuur is zoals gezegd belangrijk en daarom is er een budget voor vrijgemaakt. Dit jaar hebben we voor alle externe activiteiten voor de 1000 studenten 200.000 euro tot onze beschikking. Dit geld wordt uitgegeven aan allerlei workshops.

Alle workshops, zowel binnen als buiten de school worden geheel door mensen van buiten verzorgd. Een keuze die mede gemaakt is omdat scholen nu intensief aan het ontwikkelen zijn voor het competentiegerichte onderwijs. Voorbeelden van cultuurworkshops zijn: djembé, rap, musicalzang, musicaldans, spelen in een popband, dj/scratch, musea, sieraden maken/edelsmeden, archief, bibliotheek, beeldende kunst, jongleren enzovoort.

Het aanbod is nog steeds in ontwikkeling en we kijken hoe we het uit kunnen breiden. De opzet is dat gedurende het dagdeel dat de student aan het ROC Breed aanbod meedoet, hij twee activiteiten doet. Bijvoorbeeld sport en cultuur, sport en buco of cultuur en buco. Hierdoor is het hele dagdeel gevuld. Voor cultuur wordt gewerkt in workshops van vier weken van elk anderhalf klokuur. Daarna sluiten ze het af.

In principe werken we met een cyclus die start met een aantal kennismakingslessen. Vervolgens maakt de student een keuze. Zo hopen we te bereiken dat studenten niet alleen kiezen voor hetgeen ze al kennen en misschien leuk vinden, maar we proberen ze ook te stimuleren om zich breder te oriënteren en van daaruit tot een betere keuze te komen.

Verankering

We hebben binnen ROC Breed aanbod bewust gekozen voor doe-activiteiten. Studenten gaan praktisch aan de slag. De activiteiten sluiten zoveel mogelijk aan bij de verschillende doelgroepen. We proberen ook van te voren te bedenken wat aansluit bij een bepaalde groep. Workshops als 'spelen in een rockband', graffiti en rappen zijn bijvoorbeeld workshops die erg goed aanslaan bij Techniek. We vinden het van belang dat studenten de activiteiten ook werkelijk bijwonen. Ze moeten er per slot van rekening iets van opsteken en van leren. We wilden geen workshops organiseren die vervolgens niet bezocht zouden worden. Ze worden er dan ook voor beoordeeld. Dat geldt overigens niet alleen voor cultuur, maar ook voor sport en buco. Door de plaats binnen ROC Breed aanbod is ook cultuur gekoppeld aan het document 'Leren, Loopbaan en Burgerschap'. Het wordt als portfoliobeoordeling meegenomen als examineringsonderdeel. Bij de cultuurworkshops wordt de student beoordeeld op aanwezigheid, inzet en de eventuele opdracht of presentatie.

Zo proberen we cultuur niet alleen leuk te laten zijn, maar ook een stevige plek te geven. De student moet er werkelijk iets aan hebben.

Succesfactoren

Om dit tot een succes te maken is een goed digitaal inschrijf- en communicatiesysteem nodig. Je moet nogal wat studenten zien te bereiken om te informeren. Bovendien moet je ze enthousiast maken. Je moet de inschrijving regelen. Daar zijn verschillende systemen voor. Wij hebben gekozen voor blackboard. De organisatie werkte daar al mee. Dit is kostenbesparend en het maakt het voor zowel de studenten als de docenten gemakkelijk om mee te werken.

Elke school heeft zijn eigen omgeving binnen blackboard waarin alles te vinden is: contactpersonen, welke workshops er zijn, wat de inhoud is, waar ze moeten zijn, routebeschrijvingen, de eisen waar ze aan moeten voldoen enzovoort. Alles staat in dit systeem en het doel is dat de coördinator alles centraal kan regelen, waardoor de teams ontlast worden en er altijd één plek is voor de studenten om alles terug te kunnen vinden. Verder is gekozen om per school een contactpersoon aan te stellen die de bemiddeling tussen student en organisaties verzorgt. Als een student zich bijvoorbeeld tijdens een workshop eventueel mocht misdragen, is dit een kwestie voor de contactpersoon.

Essentieel is verder een goede introductie. Studenten moet het belang van cultuur voor ogen worden gesteld. Hen moet duidelijk worden wat er van hen wordt verwacht en wat de eisen zijn. Ook is in het begin ondersteuning bij de inschrijving gewenst. Daarna gaat dat geheel via blackboard.

Een budget is van groot belang. Je kunt als school wel zeggen dat je het cruciaal vindt om leuke workshops met de studenten te doen, maar je moet er ook in willen investeren.

Het is handig om naar buiten één contactpersoon te hebben, zodat externen niet allerlei verschillende vragen uit verschillende hoeken van hetzelfde ROC krijgen. Zij vragen ook om eenduidigheid over hoe studenten moeten worden beoordeeld en hoe de aanwezigheid wordt geregistreerd.

Reserveer verder vooral ook tijd voor implementatie binnen de school en heb oog en oor voor de suggesties van de teams ten aanzien van invulling van workshops voor de student.

Tot besluit

Als ik kijk naar onze toekomst, wil ik niet pretenderen dat we er al zijn. Dat zeker niet. Ik startte mijn verhaal dat het een uitdaging was en is en dat zal ook nog wel even zo blijven. In januari gaan we evalueren. Dan zal bekeken worden hoe het er in de toekomst uit zal zien. De verwachting is dat we in augustus met alle 2000 studenten van twaalf scholen van start zullen gaan.

Het onderdeel cultuur vraagt om uitbouw van het aanbod. We willen studenten van KCM (Kunst, Cultuur en Media) daar een rol in laten spelen en ook eigen docenten meer inbreng geven. We streven naar meer flexibiliteit. Nu zitten we erg vast aan die vier weken, maar sommige workshops hebben meer tijd nodig. Als ik kijk naar de optredens tot nu toe, geeft dat veel inspiratie.

Ik denk dat ons ROC best innovatiever mag zijn in het cultuuraanbod. Ik denk ook dat we al een hele slag hebben gemaakt met onze aanpak van cultuur, maar dat het nog steeds aandacht vraagt.

Subsidie voor cultuureducatie

In haar bijdrage geeft Antoinette van Wanroij, werkzaam op het ministerie van OCW, aan hoe de overheid cultuureducatie in het mbo met subsidie ondersteunt.

Antoinette van Wanroij

Laatst was ik in een stad in het westen van het land op bezoek bij een school waar een docent had ingezet op het verbeteren van de taalprestaties van leerlingen. Een goede beheersing van de Nederlandse taal is immers nodig voor het succes van leerlingen in andere schoolvakken en in hun verdere schoolloopbaan. In de lessen Nederlands van de docent draaide het om taal, taal en nog eens taal. Maar wat betreft de taalprestaties schoot het helemaal niet op. Pas nadat de docent contact had gezocht met de docent drama - en ze samen een project 'drama' hadden opgezet - ging de taalontwikkeling van de leerlingen met sprongen vooruit en kwam er veel meer onderlinge communicatie op gang.

Het bezoek aan de school maakte mij duidelijk dat je met culturele activiteiten verbinding kunt leggen met andere schoolvakken. Bovendien leren leerlingen door culturele activiteiten andere dingen, extra dingen. En dat is nou juist zo waardevol. Het gaat bij cultuureducatie niet alleen om het overbrengen van kennis over kunst, cultureel erfgoed en literatuur. Culturele activiteiten hebben ook belangrijke neveneffecten. Leerlingen die gezamenlijk een cabaretvoorstelling maken of samen liedjes maken met een bandje, leren toch andere dingen. Ze leren zichzelf presenteren, ze leren elkaar beter kennen en bovendien worden leerlingen er vaak vrolijker van als ze met een cultuurproject bezig zijn. Maar cultuurprojecten dragen niet alleen bij aan de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. Ook de groeps- en schoolontwikkeling hebben baat bij culturele activiteiten. Cultuureducatie en culturele activiteiten zijn dus erg belangrijk! En dus moeten zoveel mogelijk scholen cultuureducatie mogelijk maken. Maar dat kost natuurlijk geld. Hieronder zal ik uitleggen hoe scholen subsidie kunnen aanvragen bij het ministerie.

Regeling Cultuur en School

Om cultuureducatie in het mbo te stimuleren kende het ministerie van OCW in 2005/2006 de Regeling Cultuur en School. De doelstelling van deze regeling was:

1. de samenwerking tussen onderwijsinstellingen en culturele instellingen te verbeteren;
2. cultuur sterker in de onderwijsinstellingen te verankeren.

Uit de evaluatie van de Regeling (2004) blijkt dat cultuurprojecten de beleidsmatige inbedding in het cultuurbeleid van de mbo-instellingen hebben bevorderd. De instellingen die gebruik hebben gemaakt van de subsidieregeling, hebben meer financiële ruimte om culturele activiteiten grootser en professioneler aan te pakken. Er worden vaker coördinatoren cultuureducatie aangesteld, externe docenten en kunstenaars ingehuurd en er wordt vaker gebruik gemaakt van externe accommodaties met een professionele uitstraling.

Een opvallend punt in de evaluatie is dat cultuurprojecten niet hebben geleid tot substantieel meer duurzame samenwerkingsrelaties met culturele instellingen en niet hebben bijgedragen aan een betere inbedding van cultuureducatie in de opleidingsprogramma's. Kortom, de subsidieregeling Cultuur en School heeft cultuureducatie in het beroepsonderwijs gestimuleerd, maar van een structurele inbedding in de opleidingsprogramma's is nog onvoldoende sprake.

De Innovatiebox

De misschien wat kritische evaluatie was niet de reden waarom de Regeling Cultuur en School in 2006 is gestopt. Dat heeft te maken met de grote versnippering van subsidieregelingen. Deze subsidies waren allemaal gericht op belangrijke thema's voor het mbo, zoals de kennisuitwisseling tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven en het stimuleren van ondernemerschap en innovatie. Vanwege de enorme versnippering hebben we een einde gemaakt aan het grote aantal regelingen. In 2006 hebben we besloten een aantal regelingen te bundelen en onder te brengen in de zogenaamde Innovatiebox.

Met de Innovatiebox kunnen onderwijsinstellingen zelf met hun eigen partners in de regio innovatieve projecten ontwikkelen. Het geld uit de Innovatiebox moet dan wel besteed worden aan innovatie. OCW is niet streng in hoe precies innovatie ingevuld mag worden. Er is wel een aantal richtingen voor de besteding van de middelen. Ik noem ze hier kort:

1. het bevorderen van competentiegericht onderwijs;
2. het verbeteren van de programmatische aansluiting tussen vmbo-mbo-hbo;
3. het optimaliseren van vernieuwing in het beroepsonderwijs met behulp van het bedrijfsleven;
4. het bevorderen van ondernemerschap.

Deze thema's geven onderwijsinstellingen en hun partners de ruimte om onderwijsvernieuwing in de breedste zin van het woord vorm te geven.

In die Innovatiebox zit een groot bedrag dat de instelling naar eigen inzicht kan inzetten voor innovatie. Cultuureducatie maakt hiervan onderdeel uit. Het gaat in totaal om een bedrag van 40 miljoen euro. Een fors bedrag dat evenredig over de instellingen wordt verdeeld en geormerkt is gekoppeld aan de lumpsum van de instelling.

De beslissing over de verdeling van de innovatieboxmiddelen ligt bij het bevoegd gezag van de instelling. De instelling zelf maakt deze afweging. Dat kan betekenen dat cultuurprojecten moeten concurreren met andere innovatieve projecten. Dat is een gegeven.

Maar een gegeven is ook dat culturele activiteiten dus ook uit de innovatiebox gehaald kunnen worden! En daarom is de innovatiebox een kans om culturele activiteiten gefinancierd te krijgen. Met een goed plan kan het bevoegd gezag van een instelling prioriteit geven aan cultuureducatie.

Tot slot

Culturele vorming is meer dan ooit van belang. Het onderwijs speelt een cruciale rol bij de kennismaking met de diverse culturen. Door jongeren kennis te laten maken met kunst, media, literatuur en het culturele erfgoed leren zij wat cultuur voor henzelf en voor de samenleving kan betekenen.

Maar bovendien kunnen cultuurprojecten bijdragen aan het leren van dingen die in andere schoolvakken niet zo expliciet aan de orde komen. Het is juist deze vormende en socialiserende functie die cultuureducatie zo belangrijk maakt. Voor de leerling én voor de samenleving.

[Link naar literatuur en websites Zicht op... cultuureducatie in de bve-sector](#)